

УДК 94(4)(437.6):355.48(477:470+571)“2014/2025”

<https://doi.org/10.46869/2707-6776-2025-32-13>

Віднянський В.С.

<https://orcid.org/0009-0009-9498-834X>

Віднянський С.В.

<https://orcid.org/0000-0002-8825-7024>

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИКИ УРЯДІВ ТА СТАВЛЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ДО ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Простежено еволюцію політики словацьких урядів та ставлення громадськості Словаччини до війни Росії проти України. Зазначається, що від 2014 р. і особливо у 2022-2023 рр. завдяки принциповій позиції щодо російсько-української війни та практичним крокам словацького уряду й особисто президентки З. Чапутової щодо допомоги Києву, Словацька Республіка була одним із найактивніших союзників нашої країни. Однак після парламентських (вересень 2023 р.) і президентських (квітень 2024 р.) виборів ситуація змінилася. Вся влада у Словаччині опинилася в руках націонал-популістів, які виступали за відновлення співпраці з РФ та проти підтримки Києва. Здійснення такої політики відіграє значну роль у внутрішньополітичному житті сусідньої держави і впливає на формування суспільної атмосфери та громадської думки, зокрема щодо ставлення словаків до України і російсько-української війни.

Разом із тим наголошується, що враховуючи членство Словаччини в Європейському Союзі і НАТО, які продовжують надавати допомогу Україні та підтримують її зусилля для найшвидшого завершення війни і досягнення справедливого миру, а також безпосереднє сусідство Словаччини з Україною, традиційні історичні, культурні та економічні зв'язки між ними, активну транскордонну співпрацю і проукраїнську позицію політичної опозиції та більшості словацького суспільства, існують об'єктивні можливості для відновлення і зміцнення стабільних добросусідських відносин. Спільна безпекова ситуація в регіоні, де Україна, Словаччина й інші країни мають кожна власний трагічний історичний досвід взаємодії з агресивним російським імперіалізмом, теж повинна спонукати словацьке керівництво до цього. Саме це повинно стати стратегічним завданням для обох сусідніх країн в умовах війни і після її завершення.

Ключові слова: Словаччина, Україна, словацько-українські відносини, політичні партії, влада та суспільство СР, російсько-українська війна.

Майже чотири роки широкомасштабної війни Росії проти України незаперечно довели, що незважаючи на героїчний опір українського народу, зокрема Збройних Сил України, без дієвої допомоги, насамперед військової, від західного демократичного світу, Україні навряд чи вдалося би витримати тривалу збройну навалу російського агресора і надалі зберегти національну державність та забезпечити українську націю від геноциду й знищення в разі затяжної війни на виснаження. І хоча після трьох років Великої війни позитивний імідж наших західних союзників в українському суспільстві, як вважає відомий публіцист й історик М. Дубинянський, «зіпсований майже непоправно» і «скепсис, розчарування, образа, всілякі претензії до Європи та Америки практично затулили собою щирю вдячність, яка переважала 2022-го»,

але при цьому не варто забувати, наголошує він, що «після 24.02.2022 наша країна критично залежить від допомоги з-за кордону: як військово-технічної, так і фінансової. По суті Європа та США стали для нас "великим тилом", чия роль важливіша за роль "малого", власне українського тилу» [1].

І з цим важко не погодитись. Адже неспровокована і brutальна масштабна збройна атака РФ на Україну в лютому 2022 р. не залишила вибору державам західної демократії, які були вимушені визнати цю агресію нападом на європейські та євроатлантичні демократичні цінності, на основоположні принципи, на яких ґрунтується Організація Об'єднаних Націй. Як наслідок – вперше у вітчизняній і світовій історії безпрецедентна міжнародна підтримка Києва та потужний тиск на країну-агресорку – Росію – виявилися в активній політичній, фінансовій, військовій, гуманітарній допомозі Україні державами-членами ЄС і НАТО та іншими демократичними країнами: загалом, понад 50 держав світу надають таку допомогу [2].

Але з урахуванням складної для України ситуації на фронті, на Заході активно розмірковують про неминучість мирних переговорів з агресором, тобто про дипломатичне розв'язання цієї війни, навіть за рахунок втрати українських територій, відмови України від вступу до НАТО та інших неприйнятних для українців поступок. А нова адміністрація США на чолі з Д. Трампом уже здійснює активні дії у цьому напрямку, зокрема розпочавши переговорний процес із РФ і Україною задля досягнення принаймні перемир'я на певний період. Деякі лідери європейських держав теж вдалися до контактів із кремлівським керівництвом з метою знайти шляхи закінчення російсько-української війни. Багато хто з них вважає, що Україні доведеться піти на територіальні поступки заради припинення, хай навіть тимчасового, воєнних дій і початку мирних переговорів.

Підтвердженням суперечливих і переважно несприятливих для України політичних трендів на Заході щодо російсько-української війни є еволюція політики США після приходу до влади адміністрації Д. Трампа, зокрема її непослідовність щодо РФ, а також окремих західних держав, і зміни у ставленні міжнародної громадськості до війни Росії проти України загалом, яка стає дедалі менш популярною у громадській думці. Яскравим прикладом таких цих змін є позиція Словацької Республіки.

Нагадаємо, що Україна першою у світі визнала незалежність Словацької Республіки (СР) у день її офіційного проголошення – 1 січня 1993 р., того самого дня Київ і Братислава встановили дипломатичні відносини. Словаччина, своєю чергою, 21 вересня 2014 р. в числі перших держав-членів ЄС ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Водночас, вільні від історичних тягарів і серйозних проблемних питань українсько-словацькі відносини, на жаль, упродовж тривалого часу не мали системного характеру, на думку багатьох експертів будучи історією недооцінених можливостей, а відносини між двома сусідніми державами були доволі прагматичними. До того ж багато словаків, наприклад, залишаються симпатиками

ідей та ідеології панславізму, згідно з якою Росія сприймалася (зокрема словацькими націоналістами) як єдиний союзник і захисник усіх слов'янських народів, а для частини словацького політикуму досить близька російська призма сприйняття України. Якщо президент СР А. Кіска у 2014-2019 рр. відкрито засуджував агресію РФ проти України, підтримував антиросійські санкції та європейські прагнення України, то словацькі прем'єр-міністри того періоду Р. Фіцо (2012-2016 рр.) та П. Пеллегріні (2018-2020 рр.) були відомі заявами про контрпродуктивність антиросійських санкцій ЄС та заграваннями з РФ. А тодішній спікер словацького парламенту і лідер Словацької національної партії (SNS) А. Данко, який під час свого перебування на посаді у 2012-2020 рр. часто відвідував Москву, проголошував ідеї слов'янського братерства базовою основою словацько-російської співпраці та дружби й активно поширював прокремлівські наративи.

Ситуація у Словаччині та словацько-українських відносинах почала змінюватися після перемоги на президентських виборах 30.03.2019 кандидата від проліберальних сил З. Чапутової і парламентських виборів та призначення нового ліберального уряду СР 21 березня 2020 р. на чолі з І. Матовичем, якого 29 березня 2021 р. змінив Е. Гегер. Вже 16 вересня 2019 р., під час перших ста днів президентства З. Чапутової, відбувся її офіційний візит до Києва, який засвідчив важливість України для Словаччини. «Я вважаю це зближення (між Україною та Словаччиною – *В.В., В.С.*) особливо важливим у той час, коли Україна переживає важкі часи. Я шкодую про те, що існують різні міфи і неправди про неї. Саме тому я хочу, щоб наші громадяни знали і відкрито говорили про складну ситуацію, в якій перебуває Україна, і про серйозні наслідки порушення правил мирного співіснування між державами», – написала президентка Словацької Республіки на сторінці у Facebook. А 24 вересня 2020 р. відбувся візит президента України В. Зеленського до Братислави і його переговори з президенткою З. Чапутовою, під час якого сторони домовились розвивати торгівлю, транспортні комунікації та співпрацю у сфері енергетики. 2 листопада 2021 р. на кліматичній конференції у Глазго президент України В. Зеленський і президентка Словаччини З. Чапутова підписали декларацію європейської перспективи України.

Від початку широкомасштабної агресії Росії проти України Словацька Республіка як член ЄС та НАТО і сусідня з Україною держава активно підтримувала національно-визвольну війну українського народу, надаючи моральну, політичну, дипломатичну, гуманітарну та військову допомогу Києву. Вже 25 лютого 2022 р. президентка СР З. Чапутова та прем'єр-міністр Е. Гегер рішуче засудили відкриту агресію проти України, а міністр закордонних справ І. Корчок заявив, що Україна допомогла Словаччині «відкрити очі». Загалом із перших днів широкомасштабного вторгнення РФ в Україну керівники Словаччини неодноразово демонстрували спільну консолідовану позицію щодо російсько-української війни у своїх публічних виступах під час участі в заходах ООН, ЄС та НАТО, у переговорах із закордонними партнерами тощо.

В умовах широкомасштабної війни в Україні регулярними стали українсько-словацькі переговори і взаємні візити високопосадовців. Свідченням цього є наприклад візити прем'єр-міністра Е. Гегера (8 квітня 2022 р.) та президентки Словаччини З. Чапутової (31 травня 2022 р.) в Україну, а також звернення останньої російською мовою до солдатів та командирів армії РФ із засудженням воєнних злочинів, звірств та насильства, скоєних ними в Україні під гаслом «визволення», опублікованому у Твіттері 26 квітня 2022 р. [3]. 10 травня 2022 р. під час візиту до Словаччини президент України В. Зеленський виступив перед словацьким парламентом та закликав зокрема поставити Україні системи протиповітряної оборони. А під час свого яскравого виступу в українському парламенті 31 травня 2022 р. президентка СР, своєю чергою, заявила, що «українці захищають свою країну, своє життя, своє майбутнє та своє право ухвалювати рішення самостійно. Ви захищаєте право та правила, які гарантували нашому континенту десятиліття миру, правила, які сьогодні зримо топче Російська Федерація. Своєю боротьбою ви захищаєте й нас, і ми дякуємо вам за це, ваша війна справедлива й оборонна. У цій війні весь демократичний світ на вашому боці й не лише риторикою, яку ви вже давно слухаєте, зараз настав час дій» [4].

Яскравим і повчальним був також виступ З. Чапутової у загальних дебатах на 77-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 20 вересня 2022 р., в якому вона заявила, що саме слабкість світу стосовно Росії у 2014 р. призвела до ще більшої агресії, тож тепер необхідно винести уроки зі зроблених у минулому помилок. Зокрема президентка Словаччини зазначила, що в Україні загинули тисячі невинних цивільних. Мільйони людей змушені тікати через війну зі своїх домівок. І ще мільйони людей у світі перебувають на межі голоду через дії РФ, які призвели до посилення і без того серйозної глобальної продовольчої кризи. «Усі ми повинні стати голосом України. Голосом, який буде продовжувати говорити про злочини Росії в Україні, щоб нікому не було дозволено чинити такі звірства. Володимир Путін сподівався захопити Україну і злякати всіх нас, він не досяг успіху. Про це говорять успіхи на полі бою в Україні» [5], – наголосила Чапутова. А прем'єр-міністр СР Гегер під час теледискусії Громадського радіо й телебачення Словаччини 8 січня 2023 р. заявив, що «Україна повинна виграти боротьбу», тому що «не можна розраховувати на те, що Росія не нападе й на інші держави» [6].

Окрім відвертих і чітких заяв словацьких керівників на підтримку України в її протистоянні російській агресії, сусідня країна активно допомагала Києву від самого початку вторгнення РФ. Вже на другий день російського вторгнення Словаччина надала 100 тис. євро на допомогу Україні, 27 лютого – підтримала санкції ЄС проти РФ за її агресію. А 28 лютого було оголошено про рішення надати Україні військову допомогу: йшлося про дизельне паливо, газ і боєприпаси. До початку травня 2022 р. Словаччина виділила Україні військової допомоги на 10 млн євро, а 7 травня словацький уряд ухвалив рішення надати Україні військових матеріалів ще на 2 млн євро. Словаччина також здійснювала поставки гелікоптерів, танків Т-72, ракетних боєприпасів для «Градів», самохідних артилерійських установок Zuzana 2,

розмінувальної техніки й іншої зброї, висловила готовність передати їй свої системи протиракетної оборони С-300 та винищувачі МіГ-29, розглядала можливість власного видобутку урану з метою заміщення ядерного палива з Росії, відмовилася від пропозиції Москви змінювати умови газових контрактів і перейти на оплату в рублях, спільно з Німеччиною відкрила на сході Словаччини базу з ремонту важкої військової техніки для ЗСУ. А на початку грудня 2022 р. Братислава схвалила новий пакет військової допомоги для України, до якого входили боезапас, великі калібри для винищувачів, теплі речі й інше спорядження.

Загалом, за офіційними даними, за перші три роки після російського воєнного вторгнення в Україну Словаччина надала сусідній державі лише озброєння на загальну суму майже 168 млн євро. Йдеться про зенітні ракетні комплекси С-300 (СР була першою країною, яка надала Україні систему ППО), гелікоптери М-17, тисячі ракет для систем залпового вогню «Град» і десятки бронемашин. А на тлі нових звернень української влади в лютому 2023 р. до західних країн щодо надання винищувачів Словаччина розглянула можливість ближчим часом надати Україні 10 із 11 своїх літаків МіГ-29 радянського виробництва, знятих із озброєння роком раніше. Про це заявив міністр оборони СР Я.Надь на початку березня 2023 р., додавши, що останній, 11-й радянський винищувач планується передати словацькому музею. І вже 18 березня Словацька Республіка підписала угоду з Україною про передачу Києву 13 винищувачів МіГ-29 та двох комплексів ППО «Куб».

Нарешті, сусідня країна прийняла значну кількість біженців з України і навіть ухвалила спеціальні зміни до національного законодавства щодо підтримки біженців, а також українських науковців і студентської молоді тощо. Від початку широкомасштабної воєнної агресії РФ проти України україно-словацький кордон перетнуло понад 300 тис. українців, з яких понад 100 тис. отримали статус тимчасового захисту в Словаччині.

Водночас необхідно зазначити, що восени 2022 р. Словаччина стала членом Спільної слідчої групи з розслідування тяжких міжнародних злочинів в Україні, до якої входять також держави Балтії, Польща та Румунія. А 16 лютого 2023 р. Національна рада (парламент) Словацької Республіки вкотре засудила російську агресію в Україні, висловивши підтримку незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України, а в ухваленій резолюції назвала нинішній російський режим терористичним, а Росію – державою-спонсором тероризму. Документ засуджував гібридну війну, яку РФ веде й на території Словаччини, і закликав правоохоронні структури, розвідувальні служби та інші компетентні органи не недооцінювати загрозу, а вжити ефективних заходів проти неї з метою підтримки безпеки і демократії в Словаччині [7].

Принагідно варто нагадати, що у березні 2022 р., за кілька тижнів після повномасштабного нападу Росії на Україну, в Словаччині стався шпигунський скандал через діяльність російських дипломатів і платних словацьких агентів. У результаті Братислава видворила 38 російських дипломатів на тій підставі, що

співробітники посольства РФ вчиняли дії, які суперечать інтересам Словаччини та дипломатичним конвенціям. До речі, Словацька інформаційна служба (SIS) у своїх звітах протягом останніх років неодноразово вказувала на активну діяльність співробітників російських спецслужб у республіці. Наприклад у доповіді SIS за 2020 р. зазначалося: «Члени Служби зовнішньої розвідки Росії (СВР) і Головного військового управління (ГРУ) діють на нашій території під дипломатичним прикриттям, у рідкісних випадках під цивільним прикриттям. У 2020 р. вони зосередилися переважно на налагодженні контактів та отриманні інформації від громадян Словаччини, які працюють у державному управлінні. Особливим предметом їхнього інтересу були співробітники силових структур. Російські спецслужби здійснюють широкий спектр діяльності, їхнім основним інтересом є отримання інформації політичного, військового й економічного характеру або вплив на громадську думку на користь Російської Федерації» [8, с. 167].

В умовах наростання проросійських настроїв у словацькому суспільстві і з метою підтвердження незмінності політики Словацької Республіки щодо російсько-української війни, 28 квітня 2023 р. президентка З. Чапутова разом із новообраним президентом Чеської Республіки П. Павелом прибули до Києва, де зустрілися з президентом України В. Зеленським. Ними було підписано спільну декларацію на підтримку повноправного членства України в ЄС і НАТО, яка окреслює спільне бачення трьох держав із найважливіших питань зовнішньої політики. Зокрема документ поновлює вимогу до Москви негайно та беззастережно вивести всі свої збройні формування з території України і декларує готовність держав до тісної співпраці з метою подальшого зміцнення обороноздатності України, посилення санкцій ЄС проти РФ та створення правової основи для використання заморожених російських активів для відбудови України [9; 10].

Водночас, хоча офіційна державна політика СР у 2014-2023 рр. щодо війни Росії проти України була однозначно солідарною з жертвою російської агресії, реакція словацьких політичних партій на цю війну виявила розкол у поглядах і цінностях. Продемократичні та проінтеграційні політичні сили Словаччини, що виходять із пріоритету загальнолюдських цінностей свободи, демократії, прав людини та права кожної нації визначати свою долю, а суверенної держави – свою зовнішню політику, стали на бік України. Навпаки, не підтримали Україну і відкрито чи приховано стали на бік Росії ті політичні сили, що є прихильниками національного егоїзму, авторитарних практик, недовіри до інтеграційних об'єднань, членом яких є Словаччина.

Зокрема деякі опозиційні парламентські популістські партії, як-то SMER-SD («Напрямок – соціальна демократія», лідер Р. Фіцо, прем'єр СР у 2012-2016 рр.) і SNS («Словацька національна партія», лідер А. Данко, спікер парламенту СР у 2012-2020 рр.), після широкомасштабного вторгнення РФ в Україну виступали проти спільної політики ЄС щодо Кремля і за дружні відносини та співпрацю з Росією, незалежно від її політики. Ці політики та їхні активісти стверджували, що санкції Заходу проти РФ завдають шкоди економікам країн-членів ЄС, зокрема Словаччині,

є проявом антиросійських настроїв і їх треба скасувати, виправдовували політику РФ, організовували антиукраїнські, а по суті проросійські «кампанії миру», активно виступали проти постачання зброї Україні й оборонної співпраці СР зі США тощо. Так, за уявленням лідера впливової в Словаччині партії SMER-SD Р. Фіцо, мир має настати коли західні держави припинять постачання зброї Україні. Надто жорсткою риторика партії SMER-SD щодо ЄС та України стала напередодні дострокових парламентських виборів, призначених на вересень 2023 р. Зокрема її лідер Фіцо під час виборчої кампанії заявляв, що війну в Україні у 2014 р. розпочали «українські фашисти», а повернути Крим неможливо, а також що політика словацького уряду щодо російсько-української війни шкодить громадянам СР, що «в Києві війни немає», а «Захід використовує конфлікт в Україні, щоб послабити Росію», «санкції не діють, а Росія захоплює все більше територій» тощо.

Схожу антиукраїнську позицію мають також деякі інші партії, як-то правоекстремістські LSNS (Народна партія «Наша Словаччина») і «Республіка», SaS (партія «Свобода і солідарність»), «Для людей», «Ми – родина», «Прогресивна Словаччина», KDH (партія «Християнсько-демократичний рух») та Словацько-російське товариство (SRS) на чолі з колишнім прем'єр-міністром і міністром юстиції Я. Чарногурським, а також окремі депутати Європарламенту від Словацької Республіки. А деякі опозиційні словацькі політики відкрито виступали на боці російського агресора та в ролі агентів російського впливу у власній країні. Зокрема голова SRS, однієї з головних проросійських організацій Словаччини, прямо підтримав російську агресію проти України та наміри Кремля «демілітаризувати» і «денацифікувати» Україну, що означатиме, на його думку, зміну політичного режиму. В середині березня 2022 р. на сайті цієї організації Чарногурський навіть представив сценарій розвитку Європи після закінчення російсько-української війни, який у заключній частині містить фактичну рекомендацію Словаччині змінити зовнішньополітичну та цивілізаційну орієнтацію і повернутися у сферу впливу Росії [11].

Подібні численні антиукраїнські й проросійські, а часом і просто безглузді публічні висловлювання лідерів та активістів цих партій і організацій, що вони на переконання словацьких експертів діють у рамках розгалуженої суспільно-політичної екосистеми, пропагуючи в Словаччині інтереси путінського режиму РФ, не могли не вплинути на словацьку суспільну думку. Мабуть не випадково словаки найбільше в Центральній Європі підтримують Путіна та довіряють російській пропаганді. Як засвідчило опитування GLOBSEC у 2018 р., 41% словаків підтримували політику Путіна і така само кількість їх (41%) вважали США ворожою державою, а 46% респондентів вважали, що Словаччина має бути мостом між Заходом та Сходом. Проведене влітку 2021 р. опитування теж показало, що 55% словаків схвально ставилися до президента РФ, а в лютому 2022 р., перед російським вторгненням в Україну, 44% словаків звинувачували в напруженні на українських кордонах НАТО та США, тоді як лише 33% звинувачували Росію [12].

Навіть початок широкомасштабної війни проти України не став поворотним моментом у ставленні словаків до Росії. Оприлюднені у травні 2022 р. GLOBSEC цифри для багатьох європейців стали справжнім шоком: незважаючи на звірства росіян в Україні, 37% словаків продовжували вважати РФ головним стратегічним партнером (США таким партнером назвали лише 29% респондентів), і хоча 51% словаків погодилися з тим, що Росія напала на Україну, але 28% вважали винним у війні Захід, який спровокував Москву. Проведене в середині вересня 2022 р. опитування, своєю чергою, показувало, що більшість населення Словаччини радше вітали б перемогу РФ, а не України, у російсько-українській війні. А опитування, яке «Українська призма» провела в жовтні 2022 р. у партнерстві з Представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта, продемонструвало, що 26% словаків заперечують можливість членства України в ЄС, а 33% – проти членства України в НАТО. Щоправда внаслідок успішного українського контрнаступу восени 2022-го настрої серед словаків дещо змінилися: 27% респондентів віддавали перевагу перемозі України і лише 10% – Росії, втім переважна більшість словаків – майже 60% – схилилися на користь «мирних домовленостей воюючих сторін» [13].

На подібну ситуацію в Словаччині не могла не вплинути активність широкої мережі російської пропаганди в країні. Нагадаємо, що після вторгнення РФ в Україну у лютому 2022 р. Брюссель заборонив підконтрольним Кремлю ЗМІ вести мовлення на території країн ЄС (зокрема в інтернеті), щоби протидіяти «дезінформації». Утім, як ідеться у звіті, опублікованому на початку серпня 2025 р. Інститутом стратегічного діалогу (ISD) – аналітичним центром, що базується в Лондоні, і сьогодні, після понад трьох років Великої війни, «підсанкційні ЗМІ все ще активні та доступні» в країнах-членах ЄС, і «російські державні медіа продовжують зберігати сильну присутність в інтернеті, створюючи постійний виклик західним демократіям», а блокування з боку інтернет-провайдерів «в основному неефективні». У цьому звіті зокрема зазначається, що «Словаччина, прем'єр-міністр якої Роберт Фіцо відомий своєю проросійською позицією, продемонструвала найгірші результати у виконанні санкцій, не заблокувавши жодного (російського – *V.B., B.C.*) сайту» [14].

Отже, масштабування російсько-української війни не зуміло вивірити традиції русофільства в словацькому суспільстві, помножені на зусилля роспропаганди та активність проросійських політичних сил СР. На думку експерта Ради зовнішньої політики «Українська призма» С. Герасимчука, «Словаччина є чи не найбільш проросійською державою Центральної Європи, де на позачергових парламентських виборах восени цього року (2023 – *V.B., B.C.*) цілком можуть перемогти проросійські сили» [15].

І дійсно, влітку 2023 р. у Словаччині загострилася внутрішньополітична ситуація, і 30 вересня відбулися дострокові парламентські вибори, на яких перемогу здобула антиукраїнська й проросійська партія Smer-SD («Курс – соціальна демократія») експрем'єра Р. Фіцо, за яку проголосувало 23,3% виборців. 16 жовтня 2023 р. партії Smer-SD, «Голос» (лідер – П. Пеллегріні) і

Словацька національна партія (СНП) (лідер – А. Данко) підписали коаліційну угоду з метою прискореного формування уряду, і вже 26 жовтня сформовано новий уряд на чолі з Фіцо, діяльність якого поклала початок нового, по суті антиукраїнського курсу Словацької Республіки.

Уже під час цієї виборчої компанії Р. Фіцо, який, до речі, напередодні повалення комуністичного режиму у 1986-1989 рр. був членом Комуністичної партії тоді ще єдиної Чехословаччини, виступав проти антиросійських санкцій і допомоги Україні у війні проти РФ, заявляючи, що стратегія західних держав щодо України провалилася. Прийшовши до влади вчетверте, його партія (створена у 1999 р.) та уряд почали здійснювати саме таку політику щодо російсько-української війни. Вже 16 листопада 2023 р. новий уряд Словаччини виступив проти включення російського ядерного палива до 12-го пакету санкцій ЄС проти РФ, а словацькі перевізники розпочали блокування кордону з Україною. На початку грудня 2023 р. Брюссель висловив стурбованість рішенням прем'єр-міністра СР Р. Фіцо скасувати спеціальну корупційну прокуратуру, яка розслідувала корупційні справи в оточенні Фіцо. На початку січня 2024 р. президентка Словаччини З. Чапутова закликала уряд Р. Фіцо продовжити постачання Києву зброї, необхідної для самозахисту. Реакцією на цю вимогу стала заява Фіцо 16 січня про підтримку блокування прем'єр-міністром Угорщини В. Орбаном виділення 50 млрд євро допомоги ЄС Україні. А під час переговорів прем'єр-міністрів України Д. Шмигала і Словаччини Р. Фіцо в Ужгороді 24 січня 2024 р. стало відомо, що СР відновила культурну співпрацю з Білорусією і Росією, а також запропонувала Україні відмовитись від Криму та Донбасу і виступила проти її членства в НАТО та ЄС.

Обурення Києва та його союзників викликали дві заяви провідних словацьких політиків у лютому 2024 р., в другу річницю широкомасштабного російського вторгнення: Р. Фіцо про те, що війна почалася «з розгулу українських неонацистів» і обману Заходом Москви щодо нерозширення НАТО далі на схід, а можливе членство України в НАТО стане «хорошою основою до початку Третьої світової війни», та лідера одного з суб'єктів урядової коаліції (Словацької національної партії) А. Данка про те, що Росія «не агресор» [16]. Президентка Словаччини З. Чапутова також розкритикувала прем'єра Фіцо за спроби послабити верховенство права і його контакти з Росією. «Я думаю, що межі демократії випробовуються на міцність», – заявила вона в інтерв'ю Financial Times 10 березня 2024 р., вказуючи на судову реформу 9 лютого 2024 р., яка амністувала корупціонерів, і посилення тиску уряду на ЗМІ та неурядові організації [17].

Навесні 2024 р. у Словаччині відбулися президентські вибори – 23 березня перший тур, а 6 квітня – другий тур, основними конкурентами на яких були спікер парламенту П. Пеллегрині і прозахідний кандидат, колишній міністр закордонних справ СР І. Корчок. Ключовою темою виборів стало ставлення до

України. Перемогу у другому турі здобув союзник Фіцо – П. Пеллегрині, який виступав проти допомоги Україні у війні проти Росії.

Отже, якщо у 2022-2023 рр. завдяки принциповій позиції щодо російсько-української війни та практичним крокам словацького уряду і президентки Чапутової щодо допомоги Україні, Словацька Республіка була одним із найактивніших союзників України, то після парламентських (вересень 2023 р.) і президентських (квітень 2024 р.) виборів ситуація змінилася. Вся влада у Словаччині опинилася в руках націонал-популістів, які виступали за відновлення співпраці з РФ і проти підтримки України. Це відверто визнала сама З. Чапутова, заявивши, що результати президентських виборів дозволили Р. Фіцо монополізувати свою владу в Словаччині. Вже 24 квітня 2024 р. новостворений націонал-популістський уряд узяв під свій контроль громадське телебачення, а 7 травня 2024 р. посол СР у Москві був на інавгурації Путіна. 8 червня 2024 р. партія прем'єр-міністра Словаччини здобула також перемогу під час виборів до Європарламенту, депутати від якої почали пропагувати серед європейського політикуму погляди та курс нової словацької влади щодо російсько-української війни й України загалом.

Щоправда, на зустрічі прем'єр-міністрів України і Словацької Республіки під час українсько-словацьких міжурядових консультацій у Братиславі, що відбулися 11 квітня 2024 р., Р. Фіцо пообіцяв, що Словаччина не буде перешкоджати Києву на шляху до ЄС. Зокрема на спільній прес-конференції з українським прем'єром Д. Шмигалем після міжурядових консультацій Фіцо запевнив, що Словаччина підтримує амбіції України швидко стати членом ЄС тому, що «це гарантія для перспектив країни, для розвитку країни, і для мирного розвитку» [18]. Також, за його словами, зустріч показала, що «у нас є зацікавлення до добросусідства» і що Словаччина прагне мати дружні відносини з Україною: «Словаччина хоче бути доброю, дружньою країною-сусідкою України. Ми хочемо проявити солідарність з вами у тому нещасті, з яким ви боретеся... Використання російської сили в Україні – це порушення міжнародних угод... Україна потребує допомоги і солідарності» [19]. А 10 травня 2024 р. під час відвідин Києва президенткою Словаччини З. Чапутовою, який став уже її четвертим, прощальним візитом до України, вона заявила, що СР була однією з перших держав, коли йшлося про кількість і швидкість надання військової допомоги, зокрема систем ППО й літаків. «Ми все, що могли дати, ми все дали. І я щаслива, що співробітництво між нашими країнами й урядами продовжується і далі», – наголосила вона під час зустрічі з президентом України В. Зеленським [20].

Водночас, хоча нинішня Словаччина залишається на позиції прихильниці України, однак про беззастережну підтримку та військову допомогу, характерні для періоду попередньої словацької влади, вже не йдеться – попри збереження дипломатичних контактів на міжурядовому рівні. До прикладу Словаччина в числі 93-х держав світу 24 лютого 2025 р. підтримала резолюцію ГА ООН до

третьої річниці повномасштабної агресії Росії проти України, внесену Україною та європейськими країнами, із засудженням російської агресії та вимогою виведення російських військ з окупованих РФ територій, що, до речі, викликало обурення словацьких націоналістів [21] (проти цього документу ООН проголосували 18 держав, серед яких – США, Росія, Угорщина та Ізраїль) [22].

Активно розвивається також транскордонна співпраця між Україною та Словаччиною, ілюстрацією чого стали запуски залізничного сполучення між Ужгородом і Кошице та Києвом і Братиславою. Також за прем'єрства Фіцо Словаччина брала участь у вкрай важливому для української влади Саміті миру у Швейцарії. Була й допомога в гуманітарній сфері, наприклад машинами для розмінування «Божена», які виробляють у Словаччини, та деякі інші «кроки назустріч». А головне, хоча уряд Р. Фіцо зупинив передачу Україні військової техніки та спорядження зі складів словацької армії, але завдяки прагматичному підходу нової словацької влади продовжують діяти контракти на виготовлення для ЗСУ військової техніки та боєприпасів, у результаті виконання яких обсяги військової співпраці з Україною за нового уряду СР лише зросли.

Загалом, еволюція політики нової влади СР на чолі з Р. Фіцо щодо України та російсько-української війни та її активна урядова пропаганда (хоча, як згадує один із українських учасників першої зустрічі прем'єрів України та Словаччини в січні 2024 р., Фіцо на ній «перший згадав свої заяви, запевнивши нас, що вони спрямовані не проти України, а виключно на внутрішню словацьку аудиторію» [23]) не могли не позначитися на ставленні громадськості Словаччини до війни Росії проти України. Це зокрема засвідчило опитування агентства Ipsos серед мешканців Словаччини, підсумки якого оприлюднено 1 липня 2024 р.: майже 40% словаків хочуть, щоби «конфлікт» в Україні завершився «тимчасовим миром без перемоги однієї зі сторін», 33% опитаних бажають перемоги Україні, але 14% вітали би перемогу РФ, причому серед виборців найсильнішої урядової партії прем'єр-міністра Фіцо «Smer-SD» таких майже 35% опитаних [24]. Показово, що 34% виборців позапарламентського руху «Республіка», створеного у 2021 р. з частини колишніх членів Народної партії «Голос», теж хочуть перемоги Росії. Однак лише 5% опитаних виборців другої за силою урядової партії «Голос» бажають перемоги Москви, а 25% прихильників цієї партії бажають перемоги Україні. Близько 19% виборців третьої урядової партії – Словацької національної партії – теж хочуть перемоги Росії. Зовсім іншими були відповіді виборців опозиційних партій: лише менше відсотка виборців партії «Прогресивна Словаччина» і лише п'ять зі ста виборців партії «Свобода і солідарність» хочуть перемоги РФ, а відповідно 77% і 55% виборців цих партій хочуть перемоги України. Результати опитування також засвідчили, що частка словаків, які бажають перемоги Росії, зростає з віком респондентів: перемоги Україні бажають 43% наймолодших респондентів і лише 27% респондентів найстаршої вікової групи [25, с. 97-98].

З урахуванням ускладнення українсько-словацьких відносин, 18 вересня 2024 р. своє перше закордонне турне новопризначений міністр закордонних справ України А. Сибіга здійснив саме до Братислави, де відбулися його переговори з новим керівництвом СР. Під час зустрічі з прем'єр-міністром Р. Фіцо і главою МЗС Ю. Бланаром обговорено українську Формулу миру та внесок Словаччини в її втілення. Також А. Сибіга закликав Словаччину підтримати членство України в ЄС і НАТО, що є «в інтересах наших країн і всієї Європи», і запропонував Словаччині приєднатися до Вільнюської декларації «Великої сімки» щодо гарантій безпеки для Києва та підписати двосторонню безпекову угоду на зразок тих, які натовді було укладено вже з 26 державами [26]. Міністр закордонних справ СР Ю. Бланар у відповідь на ці пропозиції зазначив, що членство України в Північноатлантичному альянсі, на його думку, «створить більше конфліктів» [27].

А 7 жовтня 2024 р. в Ужгороді відбулась уже третя в тому році зустріч прем'єр-міністрів України Д. Шмигала і Словаччини Р. Фіцо, у рамках якої сторони досягли згоди щодо завершення роботи над вісьмома двосторонніми документами, серед яких – рішення щодо спільного контролю на пунктах пропуску. Український прем'єр подякував Р. Фіцо за готовність Братислави ділитися власним досвідом та надавати експертну допомогу на шляху України до ЄС. Словацький прем'єр, своєю чергою, цього разу заявив, що «не проти» вступу України в ЄС і ділитиметься досвідом вступу, проте прохолодно ставиться до членства Києва в НАТО. Одночасно він додав, що словацький уряд підтримує всі мирні плани України, а також Формулу миру президента В. Зеленського. За його словами, Словаччина зацікавлена у відновленні України та в добросусідських відносинах із нею, з розумінням ставиться до того, що мир має бути якісним та стійким і мати відповідні безпекові гарантії для Києва, а також підтримуватиме всі ініціативи для досягнення цієї мети. Фіцо зауважив, що наразі Словаччина готує новий пакет фінансової допомоги Україні та готова надавати своїй сусідці електроенергію, щоб Україна достойно перезимувала, а також готова надати військову допомогу, проте це буде нелетальна зброя. Під час зустрічі голова українського уряду також завчасно повідомив свого словацького колегу про відмову України з 1 січня 2025 р. продовжувати угоду про транзит російського газу територією України в Європу, зокрема до Словаччини [28].

Це непросте рішення Києва цілковито відповідало стратегії ЄС щодо повної відмови від російського газу до 2027 р., що планується досягти через пошук інших джерел постачання і шляхом скорочення споживання газу всіма державами-членами. Для України зупинка транзиту мала велике політичне значення – неможливо вимагати санкцій, відмови від усього російського (для ЄС це також болісний процес) і водночас продовжувати надавати послуги агресору, дозволяти підживлювати окремі країни Східної Європи газом в обмін на лояльність і послух. А щодо Словаччини, то для неї це рішення теж не є

трагедією, адже, як стверджують фахівці, її власні сховища заповнені газом на понад 40%. Також відбулося зростання постачання через «Турецький потік» для забезпечення Словаччини газом, аби замінити його транзит територією України. Нарешті ще в 2024 р. Словаччина підписала договори про постачання газу з польською фірмою «Orlen» і може отримувати газ через австрійські, угорські та чеські газопроводи. Отже країна має альтернативні російським джерела постачання газу [29]. До того ж українська сторона була готова обговорювати зі Словаччиною енергетичні питання й навіть запросила для цього до Києва словацького прем'єра Фіцо, але той відмовився, заявивши, що не бачить причин зустрітися з президентом Зеленським через те, що той нібито його «ненавидить». Натомість столицю України 17 січня 2025 р. відвідала делегація найбільшої опозиційної партії «Прогресивна Словаччина» на чолі з її лідером М. Шимечкою, котрий заявив, що для вирішення нинішніх проблем спочатку треба повернутися до нормального словацько-українського міждержавного діалогу, до якого словацький прем'єр поки що не готовий [30].

Незважаючи на це, прем'єр-міністр Словаччини Р. Фіцо використав цю газову проблему для шантажу України і тиску на Брюссель, наполягаючи, що хоче отримувати російський газ саме через територію України. Він розпочав особисто й ініціював у ЗМІ різку критику Києва та написав відкритого листа лідерам ЄС, де висловлював невдоволення діями України. 20 грудня 2024 р. Фіцо заявив, що припинення 1 січня 2025 р. транзиту російського газу територією України призведе до конфлікту у двосторонніх відносинах, а також звинуватив президента України В. Зеленського у спробі дати йому хабаря із заморожених активів РФ. 22 грудня 2024 р. несподівано для багатьох відбувся візит прем'єр-міністра Словаччини до Москви, де теж обговорювалось припинення транзиту російського газу територією України. У зв'язку з цим наступного дня глава МЗС Чехії Я. Ліпавський назвав Путіна масовим вбивцею, засудивши візит Р. Фіцо до Москви. Прага також відмовилась від проведення щорічних чесько-словацьких міжурядових консультацій. А 29 грудня в листі до глави Європейської ради А. Кошти та президентки Єврокомісії У. фон дер Ляен словацький прем'єр з обуренням написав, що «мовчазна згода з одностороннім рішенням президента України Володимира Зеленського (щодо транзиту російського газу українською територією – *B.B.*, *B.C.*) є неправильною та ірраціональною», і що це «призведе до напруженості та заходів у відповідь» [31].

Показовим щодо ставлення прем'єр-міністра Словацької Республіки Р. Фіцо до російсько-української війни є також його виступ на заході американських консерваторів CPAC 21 лютого 2025 р. (якраз після початку у США другої президентської каденції Д. Трампа), в якому він фактично виправдав російську агресію проти України та звинуватив В. Зеленського в «небажаннях проводити вибори» і в тому, що з цієї причини йому «насправді потрібна ця війна». «Ніхто не заперечує, що застосування Росією військової сили в Україні було

порушенням міжнародного права. Однак у Росії були серйозні причини для цього з погляду безпеки, оскільки її тривалий час вводили в оману щодо питання розширення НАТО», – заявив словацький прем'єр. На думку Фіцо, «конфлікт» могло би бути вирішено набагато швидше, але «абсолютна більшість країн-членів ЄС, за винятком Словаччини та Угорщини, підтримали ідею про те, що війна в Україні повинна бути використана для політичного й економічного послаблення Росії». Він також звинуватив ЄС у тому, що він «підштовхує себе до столу мирних переговорів між США і Росією, хоча вже три роки вони відкрито підтримували та підтримують війну в Україні» [32].

Напередодні саміту ЄС 6 березня 2025 р., присвяченого європейській обороні й Україні, Р. Фіцо слідом за В. Орбаном погрожував заблокувати його висновки, зокрема висунув ультиматум, щоби на ньому було ухвалено рішення стосовно відновлення транзиту російського газу через Україну до Словацької Республіки та Західної Європи, адже, на його думку, без російського газу «неможливо забезпечити конкурентоспроможність Європи». Словацький прем'єр також повторив, що його країна не підтримуватиме Україну «ні фінансово, ані військово для продовження війни» і що Київ «ніколи не буде досить сильним, щоб вести переговори з позиції військової сили» [33]. По суті Словаччина й Угорщина створили в ЄС «проросійську вісь», до якої згодом приєдналися Кіпр і Мальта.

У контексті майбутнього саміту лідерів США та Росії, запланованого на 15 серпня 2025 р. на Алясці, Фіцо порівняв Україну з «травною» у суперечці «слонів», а вже коментуючи його результати, словацький прем'єр у своєму відеозверненні використав тези з риторики Кремля, говорячи зокрема про «першопричини» розв'язаної війни проти України, а також про необхідність надати Росії гарантії безпеки і стверджував, що на Алясці «вперше було відкинута чорно-біле бачення воєнного конфлікту в Україні» і що саміт «показав дзеркало тим європейським лідерам, які хочуть нової залізної завіси між Європою і Росією», а санкції проти російського керівництва не допоможуть. У МЗС України засудили «відверто образливу риторику на адресу України та українського народу, який щодня героїчно бореться з російською агресією, стримуючи її на своїй землі в інтересах безпеки всієї Європи» і додали, що «заяви Роберта Фіцо дисонують із духом добросусідства, солідарності та взаємоповаги, які протягом усього цього часу демонструє словацький народ по відношенню до України» [34].

Такі заяви й дії прем'єр-міністра Словаччини Р. Фіцо, який усередині країни спирається на антизахідний та часто проросійський електорат (образлива риторика на адресу Києва, українського народу та керівництва аж до «війни слів» із Україною – надто після припинення постачання російського газу до Словаччини, погрози обмежити допомогу українським біженцям і навіть депортувати їх, натяки про можливий вихід країни зі складу ЄС та НАТО, а також проросійська активність близьких соратників прем'єра – Ю. Бланара,

А. Данка, Е. Каліняка, Л. Блахи та ін.), не могли не позначитися на політичній ситуації у країні, на сприйнятті словацьким суспільством російсько-української війни.

Наприклад, за результатами лютого 2025 р. опитування агентства NMS Market Research, у Словаччині лише 23% опитаних висловили довіру президенту України В. Зеленському, тоді як очільнику Росії В. Путіну довіряли 28% словаків. Однак частка недовіри серед населення Словаччини до обох цих політиків значно переважала: президенту України не довіряли 68% опитаних, а лідеру Росії – 62% словаків [35]. А опитування, проведене у квітні 2025 р. компанією Ipsos для незалежної організації CEDMO, показало, що понад 18% громадян Словаччини підтримують перемогу Росії у російсько-українській війні, тоді як третина опитаних – на боці України [36].

Неоднозначним є також ставлення словаків до українських біженців. Як розповідає активістка української громади у Словаччині Н. Андрусенко, котра з дітьми після початку широкомасштабного вторгнення Росії залишила свій дім у Гостомелі та знайшла тимчасовий притулок саме у Словаччині, до приїзду в сусідню європейську країну вона майже нічого не знала про неї. «За ці майже три роки я зустрічала тут дуже різних людей. Тих, хто щиро вірить в «американські біолабораторії» та «укрофашистів». Тих, хто категорично відмовляється здавати житло українцям, навіть за ринковою вартістю. Тих, хто не хоче чути тут українську мову та бачити наших дітей поруч зі своїми на дитячих майданчиках і за шкільними партами. Це теж правда. Але далеко не вся. Бо є інша правда й інші люди», – ділиться вона своїми враженнями від спілкування зі словаками і наводить численні приклади доброзичливого ставлення й підтримки та допомоги словацьких громадян різних професій українцям [37].

Не менш важливими й обнадійливими щодо настроїв у словацькому суспільстві та його зовнішньополітичної орієнтації є, до прикладу, результати опитування, проведеного аналітичним центром «Форум майбутнього Словаччини» й агентством Focus на початку березня 2025 р. Згідно з ним, 63,5% респондентів хотіли б, щоби Словаччина орієнтувалася на ЄС, тоді як лише 19,2% бажають, аби Словаччина орієнтувалася на РФ. Ще 17,3% не змогли відповісти на питання про бажану зовнішньополітичну орієнтацію Словаччини. Загалом 32,6% опитаних словаків висловили задоволення зовнішньою політикою уряду Фіцо, але 54,8% респондентів висловили незадоволення. На думку словацького соціолога М. Вашечки, «опитування показало, що зовнішня політика нинішнього уряду не відображає волю і бажання більшості населення Словаччини» [38].

Невипадково наприкінці 2024 р. розпочалися масові протести словаків проти уряду Р. Фіцо, зокрема його зовнішньої політики. Вже 23 грудня у Братиславі відбувся велелюдний мітинг на підтримку України та проти візиту Фіцо до РФ. А 3 січня 2025 р. у словацькій столиці, попри морозну погоду, близько 4 тис.

людей прийшли висловити своє невдоволення проросійською політикою прем'єр-міністра з гаслами: «Словаччина, стережись, окупація почалася», «Фіцо, їдь до Москви, дай Словаччині спокій», «Зрада», «Ми – Європа» [39]. Показово що 14 січня опозиційні депутати з партій «Прогресивна Словаччина», «Свобода і солідарність», християнські демократи, «Словаччина», «За народ» і «Християнський союз» оголосили на прес-конференції, що в наступні кілька днів ініціюють вотум недовіри уряду Фіцо через те, що прем'єр не справляється із завданнями, які стояли перед урядом, і через те, що він намагається поставити під сумнів політичний курс країни [40] (щоправда згодом вотум недовіри уряду було відкладено). Під гаслом «Словаччина – це Європа» проти політики уряду Р. Фіцо щодо зближення з Росією близько 100 тис. людей вийшли на вулиці майже в 30 словацьких містах і 24 січня 2025 р. Також мітинги відбулися в Польщі, Німеччині, Чехії та Ірландії [41]. А 7 лютого 2025 р. у понад 50 містах Словаччини та за кордоном пройшли нові акції протесту, учасники яких висловлювали свою незгоду з політикою словацького уряду і стурбованість тим, що нинішнє керівництво країни готує вихід Словаччини з ЄС та НАТО. На думку організаторів протестів, уряд Фіцо загрожує майбутньому Словаччини в демократичній і вільній Європі: «Не дозволимо, щоб у нашій країні домінували авторитарні практики та проросійська пропаганда», – закликали організатори [42].

Схожі масові акції проти проросійської політики словацького прем'єра регулярно відбувалися в Словаччині і наступними місяцями, надто у зв'язку з приїздом до Москви й участю Р. Фіцо в урочистостях до Дня перемоги 9 травня 2025 р., ухваленням парламентом Словаччини 5 червня 2025 р. резолюції із закликом до урядовців відмовлятися від підтримки нових антиросійських санкцій і торговельних обмежень у міжнародних організаціях, тривалим блокуванням Словаччиною 18-го пакету санкцій ЄС проти РФ улітку 2025 р. [43]. А небайдужі словаки, невдоволені проросійською політикою і відмовою уряду Фіцо підтримувати Україну зброєю, у квітні 2024 р. започаткували громадську кампанію «Боеприпаси для України» під гаслом «Якщо не уряд, то ми надішлемо». На початок березня 2025 р. вдалося зібрати 5,3 млн євро на закупівлю снарядів та амуніції для української армії [44].

Отже, в умовах масштабування російсько-української війни особливого значення для України набули питання посилення підтримки і збільшення допомоги демократичних держав у її справедливій національно-визвольній війні, зокрема зміцнення добросусідських відносин із сусідніми країнами-членами ЄС та НАТО, їхніх спільних дій у супротиві агресивним планам і діям Росії для забезпечення безпеки, миру і стабільності в регіоні Центрально-Східної Європи.

Утім, на четвертому році широкомасштабного вторгнення РФ в Україну внаслідок міжнародних і внутрішньополітичних змін виявляються досить несприятливі й небезпечні для України тренди у ставленні західних держав-

партнерів та їхньої громадськості до цієї війни в центрі Європи. Яскравим прикладом цього є Словацька Республіка, зокрема еволюція політики офіційної Братислави щодо України та її війни проти російської агресії. Якщо від початку російсько-української війни, а надто після розгортання повномасштабної агресії Росії у 2022-2023 рр. Словаччина однозначно стала на бік Києва як його активний союзник, надаючи значну підтримку й допомогу, то після парламентських 2023 р. і президентських 2024 р. виборів у цій сусідній країні та приходу до влади нових політичних сил, ситуація змінилася і словацько-українські відносини помітно погіршилися. Новий уряд на чолі з Р. Фіцо почав проводити по суті проросійську й антиукраїнську політику, суттєво обмеживши відносини з Україною, зокрема в наданні їй допомоги у війні, водночас намагаючись відновити співпрацю з країною-агресоркою Росією.

Разом із тим, враховуючи членство Словаччини в ЄС і НАТО, які продовжують надавати допомогу Україні та підтримують її зусилля для як найшвидшого завершення російсько-української війни і досягнення тривалого та справедливого миру, а також безпосереднє сусідство з Україною, традиційні історичні, культурні й економічні зв'язки, активну транскордонну співпрацю і проукраїнську позицію політичної опозиції та більшості словацького суспільства, існують об'єктивні можливості для відновлення та зміцнення стабільних і добросусідських словацько-українських відносин. Спільна безпекова ситуація в регіоні, де Україна, Словаччина й інші країни мають кожна власний трагічний історичний досвід взаємодії з агресивним російським імперіалізмом, теж повинна спонукати словацьке керівництво до цього. Саме це повинно стати стратегічним завданням для обох сусідніх країн в умовах війни і після її завершення. Адже російсько-українська війна, її вплив на внутрішньополітичний розвиток західних країн-сусідок України підтверджують, що життєво важливими інтересами цих держав та безпеки їхніх громадян є свобода і демократія, ефективний захист національної державності та перебування країн регіону в інтеграційних угрупованнях демократичних країн у співпраці з союзниками, партнерами й демократично орієнтованими сусідами.

Список використаних джерел та літератури

1. Дубинянський М. Булгаков і союзники. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2024/11/23/7485941/>
2. Віднянський С., Мартинов А. Війна Росії проти України та міжнародне співтовариство / НАН України. Інститут історії України. Київ: Парлам. вид-во, 2023. 336 с.
3. Левонюк Т. Братислава відкриває вікно можливостей: що означає візит президента Чапутової до Києва. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/09/13/7100661/>
4. Виступ у Верховній Раді України Президента Словацької Республіки Зузани Чапутової. URL: <https://www.rada.gov.ua/documents/wparl/224453.html>
5. Президентка Словаччини – до Генасамблеї ООН: Усі ми повинні стати голосом України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3575882-prezidentka-slovaccini-do-genasamblei-oon-usi-mi-povinni-stati-golosom-ukraini.html>
6. Опитування: 47% словаків хочуть перемоги України у війні, лише 19% – Росії. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/10/4/7148085/>

7. Парламент Словаччини визнав російський режим терористичним. URL: <https://novynarnia.com/2023/02/16/parlament-slovachchynu-vyznav-rosijskij-rezhym-terorystychnym/>
8. Месежніков Г. Словаччина в контексті агресії Росії проти України: внутрішній та зовнішньополітичний аспекти. *Імміграція і транснаціоналізм: навчальний посібник / Анакіна Т.М., Гай-Нижник П.П. та ін.; за ред. П.В. Токаря.* Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. 372 с., іл.
9. Україна і Чехія підготували проекти зі спільного виробництва зброї, навчальних літаків і ремонту танків. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/04/28/7160689/>
10. Чехія і Словаччина підтвердили готовність сприяти безпеці України до її вступу в НАТО. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/04/28/7399935/>
11. Месежніков Г. Словаччина в контексті агресії Росії проти України: внутрішній та зовнішньополітичні аспекти. *Геополітика України: історія і сучасність. Збірник наукових праць.* Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. Вип. 1 (28). С. 29-45.
12. Словаки найбільше у Центральній Європі підтримують Путіна та довіряють роспропаганді, – опитування. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/31/7140394/>
13. Більшість населення Словаччини хоче перемоги Росії у війні, – опитування. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/15/7367533/>
14. Підсанкційні російські ЗМІ все ще доступні в Євросоюзі, – звіт. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/08/5/7524900/>
15. Герасимчук С. Проросійська Словаччина, що постачає зброю ЗСУ. Розповідаємо про складного сусіда України. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/05/19/7162001/>
16. Прем'єр Словаччини вважає, що війна РФ почалася «з розгулу українських неонацистів». URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/02/24/7443547/>
17. Президентка Словаччини розкритикувала Фіцо за контакти з РФ і порівняла його з Орбаном. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/03/10/7181434/>
18. Фіцо пообіцяв, що Словаччина не буде перешкоджати Україні на шляху до ЄС. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/04/11/7450806/>
19. Бондарева Х. Фіцо: Словаччина хоче бути дружньою сусідкою для України. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/04/11/7183578/>
20. Богданьок О., Призова В. Зеленський зустрівся з президенткою Словаччини Чапутовою. Про що говорили. URL: <https://suspilne.media/743105-zelenskij-zustrivsa-z-prezidentkou-slovaccini-caputovou-pro-so-govorili/>
21. МЗС Словаччини захищає підтримку України в ООН, яка обурила націоналістів. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/02/25/7205868/>
22. Павлюк О. МЗС Словаччини захищає підтримку України в ООН, яка обурила націоналістів. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/02/25/7500105/>
23. Панченко Ю. Таємний візит до Путіна: як московський вояж Фіцо змінив відносини України та Словаччини. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/12/26/7201352/>
24. Костіна І., Мазуренко А. 14% словаків хотіли б, щоб Росія перемогла Україну, найбільше таких – серед виборців Фіцо. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/07/1/7463558/>
25. Месежніков Г., Токар П. Політичні сили Словаччини в контексті ставлення до російсько-української війни. *Геополітика України: історія і сучасність. Збірник наукових праць.* Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2024. Вип. 2 (33).
26. Павлюк О. Сибіга запропонував Словаччині укласти безпекову угоду. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/09/18/7194467/>
27. Павлюк О. Глава МЗС Словаччини: Членство України в НАТО «створить більше конфліктів». URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/09/18/7194459/>

28. В Ужгороді 7 жовтня відбулась зустріч прем'єр-міністрів України Дениса Шмигала і Словаччини Роберта Фіцо. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-shmyhalfitso-uzhhorod-zustrich/33149209.html>
29. Павленко О. Фіцо посилює тиск: чи змусять Україну розблокувати транзит російського газу. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/03/10/7206769/>
30. Панченко Ю. «Фіцо вкотре бреше, але Словаччина – це не лише він». Інтерв'ю лідера словацької опозиції. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2025/01/20/7202883/>
31. Кутелева І. Фіцо написав листа лідерам ЄС зі скаргами на Зеленського через зупинку транзиту газу. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/12/30/7201539/>
32. Павлюк О., Погорілов С. Фіцо виправдав напад РФ на Україну та повторив звинувачення Трампа на адресу Зеленського. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/02/22/7499581/>
33. Павлюк О., Петренко Р. Фіцо слідом за Орбаном висуває ультиматуми перед самітом ЄС. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/03/2/7500878/>
34. Див.: Фіцо порівняв Україну з «травою» у суперечці «слонів»: У МЗС відреагували. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/08/10/7525480/>; Кутелева І. Фіцо висловився про зустріч Трампа з Путіним у дусі кремлівської пропаганди. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/08/16/7218117/>
35. Костіна І., Проц А. Опитування: чехи більше довіряють Зеленському, словаки – Путіну. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/02/25/7500051/>
36. Костіна І., Гафто С. Майже кожен п'ятий словак бажає перемоги Росії у війні проти України, – опитування. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/04/16/7507837/>
37. Андрусенко Н. Інша Словаччина: як словаки реагують на війну та на антиукраїнські заяви своєї влади. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2025/01/8/7202033/>
38. Костіна І. Лише п'ята частина словаків хотіла б орієнтації своєї країни на Схід. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/03/9/7206753/>
39. Бондарева Х., Олійник Т. У Братиславі люди вийшли на протест проти зовнішньої політики Фіцо. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/01/3/7491952/>
40. Смець М., Шумілін О. Словацька опозиція готує вотум недовіри уряду Фіцо. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/01/14/7493523/>
41. Кричковська У., Петренко Р. Майже 100 тисяч людей вийшли на протести у Словаччині. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/01/25/7495223/>
42. Костіна І., Кізілов Є. У Словаччині знову почалися протести проти уряду Фіцо. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/02/7/7497219/>
43. Бондарева Х., Кізілов Є. У Словаччині відбулися нові протести проти проросійської політики Фіцо. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/03/7/7501827/>
44. Бондарева Х. Небайдужі словаки зібрали понад 5 млн євро на боєприпаси Україні. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/03/7/7206689/>

References

1. Dubynyans"kyj, M. *Bulhakov i soyuznyky*. [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/articles/2024/11/23/7485941/> [In Ukrainian].
2. Vidnyanskyj, S., Martynov, A. (2023). *Vijna Rosiyi proty Ukrayiny ta mizhnarodne spivtovarystvo*. Kyiv. [In Ukrainian].
3. Levonyuk, T. *Bratyslava vidkryvaye vikno mozhlivostej: shho oznachaye vizyt prezydenta Chaputovoyi do Kyryeva*. [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/09/13/7100661/> [In Ukrainian].
4. *Vystup u Verhovnij Radi Ukrayiny Prezydenta Slovac"koyi Respubliky Zuzany Chaputovoyi*. [Online]. Available from: <https://www.rada.gov.ua/documents/wparl/224453.html> [In Ukrainian].
5. *Prezydentka Slovachchyny – do Henasambleyi OON: Usi my povynni staty holosom Ukrayiny*. [Online]. Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3575882-prezydentka-slovaccini-dogenasamblei-oon-usi-mi-povinni-stati-golosom-ukraini.html> [In Ukrainian].

6. *Opytvannya: 47% slovakiv xochut" peremohy Ukrayiny u vijni, lyshe 19% – Rosiyi.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/10/4/7148085/> [In Ukrainian].
7. *Parlament Slovacchyny vyznav rosijs"kyj rezhym terorystychnym.* [Online]. Available from: <https://novynarnia.com/2023/02/16/parlament-slovachchyny-vyznav-rosijskyj-rezhym-terorystychnym/> [In Ukrainian].
8. Mesezhnikov, H. (2023). Slovacchyna v konteksti ahresiyi Rosiyi proty Ukrayiny: vnutrishnij ta zovnishn"opolitychnyj aspekty. *Immihraciya i transnacionalizm. Navchal"nym posibnyk. Uzhhorod.* [In Ukrainian].
9. *Ukrayina i Chekhiya pidhotuvaly proyekty zi spil"noho vyrobnyctva zbroji, navchal"nykh litakiv i remontu tankiv.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/04/28/7160689/> [In Ukrainian].
10. *Chekhiya i Slovacchyna pidtverdylu hotovnist" spryaty bezpeci Ukrayiny do yiyi vstupu v NATO.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news /2023/04/28/7399935/> [In Ukrainian].
11. Mesezhnikov, H. (2022). Slovacchyna v konteksti ahresiyi Rosiyi proty Ukrayiny: vnutrishnij ta zovnishn"opolitychni aspekty. *Heopolityka Ukrayiny: istoriya i suchasnist". Zbirnyk naukovyx prac"*, 1 (28), ss. 29-45 [In Ukrainian].
12. *Slovaky najbil"she u Central"nij Yevropi pidtrymuyut" Putina ta doviryayut" rospropahandi, – opytuvannya.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/31/7140394/> [In Ukrainian].
13. *Bil"shist" naseleण्या Slovacchyny xoche peremohy Rosiyi u vijni, – opytuvannya.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/15/7367533/> [In Ukrainian].
14. *Pidsankcijni rosijs"ki ZMI vse shhe dostupni v Yevrosoyuzi, – zvit.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/08/5/7524900/> [In Ukrainian].
15. Herasymchuk, S. *Prorosijs"ka Slovacchyna, shho postachaye zbroju ZSU. Rozpovidayemo pro skladnoho susida Ukrayiny.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/05/19/7162001/> [In Ukrainian].
16. *Prem'yer Slovacchyny vvzhaye, shho vijna RF pochalasya "z rozhulu ukrayins"kyx neonacystiv".* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/02/24/7443547/> [In Ukrainian].
17. *Prezydentka Slovacchyny rozkrytkuvala Fico za kontakty z RF i porivnyala joho z Orbanom.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/03/10/7181434/> [In Ukrainian].
18. *Fico poobicyav, shho Slovacchyna ne bude pereshkodzhaty Ukrayini na shlyaxu do YeS.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/04/11/7450806/> [In Ukrainian].
19. Bondaryeva, X. *Fico: Slovacchyna xoche buty druzhn"oyu susidkoyu dlya Ukrayiny.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/04/11/7183578/> [In Ukrainian].
20. Bohdan"ok, O., Prizova, V. *Zelens"kyj zustrivsyia z prezidentkoyu Slovacchyny Chaputovoyu. Pro shho hovoryly.* [Online]. Available from: <https://suspilne.media/743105-zelenskij-zustrivsa-z-prezidentkou-slovaccini-caputovou-pro-so-govorili/> [In Ukrainian].
21. *MZS Slovacchyny zaxyshhaye pidtrymku Ukrayiny v OON, yaka oburyla nacionalistiv.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/02/25/7205868/> [In Ukrainian].
22. Pavlyuk, O. *MZS Slovacchyny zaxyshhaye pidtrymku Ukrayiny v OON, yaka oburyla nacionalistiv.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/02/25/7500105/> [In Ukrainian].
23. Panchenko, Yu. *Tayemnyj vizyt do Putina: yak moskovs"kyj voyazh Fico zminyv vidnosyny Ukrayiny ta Slovacchyny.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/12/26/7201352/> [In Ukrainian].

24. Kostina, I., Mazurenko, A. *14% slovakiv xotily b, shhob Rosiya peremohla Ukrainu, najbil"she takyx – sered vyborciv Fico.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/07/1/7463558/> [In Ukrainian].
25. Mesyehnikov, H., Tokar, P. (2024). Politychni syly Slovachchyny v konteksti stavlennya do rosijs"ko-ukrayins"koji vijny. *Heopolityka Ukrainy: istoriya i suchasnist*. *Zbirnyk naukovykh prac*", 2 (33), ss. 97-98. [In Ukrainian].
26. Pavlyuk, O. *Sybiha zaproponuvav Slovachchyni uklasty bezpekovu uhodu.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/09/18/7194467/> [In Ukrainian].
27. Pavlyuk, O. *Hlava MZS Slovachchyny: Chlenstvo Ukrainy v NATO "stvoryt" bil"she konfliktiv*". [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/09/18/7194459/> [In Ukrainian].
28. *V Uzhhorodi 7 zhovtnya vidbulas" zustrich prem'yer-ministriv Ukrainy Denysa Shmyhalya i Slovachchyny Roberta Fico.* [Online]. Available from: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-shmyhalfitso-uzhhorod-zustrich/33149209.html> [In Ukrainian].
29. Pavlenko, O. *Fico posylyuye tysk: chy zmusyat" Ukrainu rozblokovaty tranzyt rosijs"koho hazu.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/03/10/7206769/> [In Ukrainian].
30. Panchenko, Yu. *Fico vktre breshe, ale Slovachchyna – ce ne lyshe vin. Interv'yu lidera slovac"koji opozyciji.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2025/01/20/7202883/> [In Ukrainian].
31. Kutyelyeva, I. *Fico napysav lysta lideram YeS zi skarhamy na Zelens"koho cherez zupynku tranzytu hazu.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/12/30/7201539/> [In Ukrainian].
32. Pavlyuk, O., Pohorilov, S. *Fico vypravdav napad RF na Ukrainu ta povtoryv zvyuvachennya Trampa na adresu Zelens"koho.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/02/22/7499581/> [In Ukrainian].
33. Pavlyuk, O., Petrenko, R. *Fico slidom za Orbanom vysuvaye ul"tymatamy pered samitom YeS.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/03/2/7500878/> [In Ukrainian].
34. *Fico porivnyav Ukrainu z travoyu u superehchi sloniv: U MZS vidreahuvaty.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/08/10/7525480/> [In Ukrainian].
35. Kostina, I., Proc, A. *Opytuvannya: chekhy bil"she doviryayut" Zelens"komu, slovaky – Putinu.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/02/25/7500051/> [In Ukrainian].
36. Kostina, I., Haftko, S. *Majzhe kozhen p'yatyj slovak bazhaye peremohy Rosiyi u vijni proty Ukrainy, – opytuvannya.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/04/16/7507837/> [In Ukrainian].
37. Andrusenko, N. *Insha Slovachchyna: yak slovaky reahuyut" na vijnu ta na antyukrayins"ki zavyavy svoeyi vlady.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2025/01/8/7202033/> [In Ukrainian].
38. Kostina, I. *Lyshe p'yata chastyna slovakiv xotila b oriyentaciyi svoeyi krayiny na Sxid.* [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/03/9/7206753/> [In Ukrainian].
39. Bondaryeva, X., Olyjnyk, T. *U Bratyslavi lyudy vyjshly na protest proty zovnishn"oyi polityky Fico.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/01/3/7491952/> [In Ukrainian].
40. Yemec", M., Shumilin, O. *Slovac"ka opozyciya hotuye votum nedoviry uryadu Fico.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/01/14/7493523/> [In Ukrainian].
41. Krychkovs"ka, U., Petrenko, R. *Majzhe 100 tysyach lyudej vyjshly na protesty u Slovachchyni.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/01/25/7495223/> [In Ukrainian].
42. Kostina, I., Kizilov, Ye. *U Slovachchyni zнову pochalysya protesty proty uryadu Fico.* [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/02/7/7497219/> [In Ukrainian].

43. Bondaryeva, X., Kizilov, Ye. *U Slovachchyni vidbulysya novi protesty proty prorosijs'koyi polityky Fico*. [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/03/7/7501827/> [In Ukrainian].
44. Bondaryeva, X. *Nebajduzhi slovak y zibraly ponad 5 mln yevro na boyeprypasy Ukraini*. [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/03/7/7206689/> [In Ukrainian].

Vidnyanskyj V., Vidnyanskyj S. The Evolution of Government Policy and Public Opinion in the Slovak Republic Regarding Russia's War Against Ukraine.

Based on an analysis of available scientific and informational sources, this article examines the evolution of Slovak government policy and public opinion in Slovakia regarding Russia's war against Ukraine. It is noted that if, starting in 2014 and especially in 2022-2023, thanks to the principled position on the Russian-Ukrainian war and the practical steps taken by the Slovak government and President Zuzana Čaputová in helping Ukraine, the Slovak Republic was one of Ukraine's most active allies, but after the parliamentary (September 2023) and presidential (April 2024) elections, the situation changed. All power in Slovakia ended up in the hands of nationalist populists who advocated for the restoration of cooperation with Russia and opposed support for Ukraine, and began to implement precisely such a policy, which plays a significant role in the domestic political life of the neighbouring state and influences the formation of the social atmosphere and public opinion, particularly with regard to the Slovaks' attitude towards the Russian-Ukrainian war.

At the same time, it is emphasised that, given that Slovakia is a member of the EU and NATO, which continue to provide assistance to Ukraine and support its efforts to end the Russian-Ukrainian war as soon as possible and achieve a just peace, as well as its immediate proximity to Ukraine, traditional historical, cultural and economic ties and active cross-border cooperation, as well as the common security situation in the region, where Ukraine, Slovakia and other countries have their own historical experience of interaction with aggressive Russian imperialism, there are objective opportunities for the restoration and strengthening of stable and good-neighbourly Slovak-Ukrainian relations. This should become a strategic task for both neighboring countries in the conditions of the war and after its end.

Keywords: *Slovakia, Ukraine, Slovak-Ukrainian relations, political parties, government and society of the Slovak Republic, Russian-Ukrainian war.*